

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

МЕЛЬНИЧУК І.М., ОЛЕКСЮК Н.С., КАЛАУР С.М.

Copyright © 2013

В умовах економічних перетворень, інтелектуалізації праці, які нині відбуваються в Україні, наявність фахівців з високим рівнем професіоналізму, компетентності, культури, здатності до неперервного оволодіння новими знаннями та використання їх у розв'язанні практичних завдань є важливою запорукою розвитку країни. Без висококваліфікованих, творчо обдарованих спеціалістів, здатних нестандартно вирішувати складні проблеми сьогодення, неможливо подолати економічну та суспільну кризи, вийти на рівень високорозвинутих країн.

Проблема вдосконалення професійної освіти на основі впровадження нових інноваційних технологій потребує оновлення підходів до навчання, застосування ефективних форм і методів професійної освіти. Теорію і практику застосування інноваційних підходів в освіті ґрунтовно висвітлено в роботах багатьох учених (А. Алексюка, А. Вербицького, Р. Гуревича, І. Зязюна, Л. Лук'янової, С. Сисоєвої, А. Фурмана та ін.). Безпосередньо впровадження сучасних технологій навчання у ВНЗ різного рівня вивчали В. Безпалько, Г. Бордовський, О. Гаврилук, Ф. Янушкевич та ін. Дидактичне обґрунтування професійного навчання представлено в працях В. Безрукова, А. Беляєвої, Н. Ничкало, Д. Чернілевського, А. Шкляра та ін. Проте важливість окресленої проблеми вимагає детального дослідження ролі та змісту сучасних інноваційних технологій у професійній освіті. Особливо це стосується компетентісно орієнтованого навчання, оскільки нині загальною тенденцією розвитку вищої освіти є її орієнтація на *компетентісний підхід* у підготовці фахівця. Адже навчальна діяльність у кінцевому підсумку повинна не просто дати студенту суму знань, умінь та навичок, а й сформувати його професійну компетентність. Протягом останніх років у наукових колах ведеться жвава дискусія стосовно професійних компетенцій та компетентностей майбутніх фахівців різних сфер діяльності.

Для дослідження проблеми формування професійної компетентності особливо важливим вважаємо змістову структуру професійної компетентності майбутніх фахівців із використанням загальнонаукового аналізу поняття професійної компетентності. Компетентність – це характеристика конкретної людини, або її дій, індивідуальний характер ступеня відповідності вимогам професії [1, с. 3]. Окремі науковці (Р. Гуревич, А. Шкляр) визначають компетентність як володіння знаннями, що дозволяють висловлювати свого авторитетну думку. Сьогодні компетентність частіше визначається як поєднання психічних якостей, психічний стан, що дозволяє діяти самостійно та відповідально (дійова компетентність), як здатність людини виконувати певні трудові функції [5, с. 56]. До основних видів професійної компетентності відносимо: 1) спеціальну – володіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток; 2) соціальну – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими у даній професії прийомами професійного спілкування; соціальну відповідальність за результати своєї праці; 3) особистісну – володіння прийомами особистісного самовиявлення й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості; 4) індивідуальну – володіння прийомами самореалізації та розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, стійкість до професійного старіння, вміння раціонально організувати власну працю без перевантаження часу й сил, здійснювати працю напружено, без втоми навіть з дещо активізуючим ефектом; 5) екстремальну професійну компетентність як готовність до роботи в ситуації раптового ускладнення, що виявляється у здатності вирішувати проблеми, пов'язані зі зміною професії, перенавчанням, і, як результат – зменшення ризику безробіття [5, с. 58-59].

Важливими в контексті нашого дослідження є окреслені зарубіжними вченими (В. Безруков, І. Зимняя) рівні формування компетенцій під час навчання у вищому навчальному закладі, визначені в європейських країнах. Так, для першого рівня характерними є такі загальні для різних предметних галузей компетенції: здатність демонструвати знання основ та історії дисципліни; здатність логічно й послідовно представити освоєне знання; здатність контекстуалізувати нову інформацію й давати її тлумачення; вміння демонструвати розуміння загальної структури дисципліни й зв'язок між піддисциплінами; здатність розуміти та використовувати методи критичного аналізу й розвитку теорій; здатність правильно використовувати методи й техніки дисципліни; здатність оцінювати якість досліджень у цій предметній галузі; здатність розуміти результати експериментальних і спостережних способів перевірки наукових теорій. На другому рівні майбутні фахівці повинні бути наділені такими компетенціями: володіти предметною сферою на належному кваліфікаційному рівні, тобто володіти новітніми методами й техніками дослідження, знати новітні теорії та їхні інтерпретації; критично відслідковувати й осмислювати розвиток теорії й практики; володіти методами незалежного дослідження й уміти пояснювати його результати на належному рівні; бути здатним внести оригінальний вклад у дисципліну відповідно до канонів цієї предметної області, наприклад, у рамках кваліфікаційної роботи; демонструвати оригінальність і творчий підхід; опанувати компетенції на професійному рівні [1, с. 23-26].

Компетентісно зорієнтоване навчання має бути ефективним за результатами й оптимальними витратами, гарантувати досягнення певного рівня підготовки майбутнього фахівця відповідно до міжнародних стандартів. Забезпечити підготовку компетентних фахівців можна лише застосовуючи систему методів “активного” навчання, яке орієнтує викладачів і студентів на всебічну інтенсифікацію навчального процесу. У процесі формування професійної компетентності необхідно робити акцент на особистісно-орієнтоване отримання знань, якому сприятимуть особливим чином побудовані практичні заняття, тренінги, рольові ігри і ін. При цьому застосовуються різноманітні методи подачі навчального матеріалу: проблемна бесіда, моделювання і вирішення

проблемних ситуацій, імітаційні ігрові технології навчання – пізнавально-дидактичні ігри (проведення виробничих нарад, дискусій тощо), самостійна робота з нормативними документами і технологічними схемами. Не менш важливими є професійна практика, самоосвіта і самопізнання [4].

Вдосконалення процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців передбачає виділення сукупності його психолого-педагогічних умов. Серед основних психологічних умов, на наш погляд, варто виділити наступні: створення внутрішнього соціально-психологічного мікроклімату в студентському і науково-педагогічному колективах; забезпечення цілісності і цілеспрямованості у формуванні соціально-психологічної атмосфери; впровадження у навчальний процес технологій, спрямованих на формування особистості майбутнього фахівця [2, с. 20]. До педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх відносимо: спеціально організоване формування професійної самосвідомості; цілеспрямовану організацію професійно-орієнтованої навчальної діяльності та організацію неперервної практики. Формування професійної компетентності може бути успішним також за умови, якщо кожен студент, в рамках навчального процесу, створюватиме свій індивідуальний стиль [3, с. 4-5].

Психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців передбачають: позитивне ставлення керівників різних відомих секторів регіональної адміністрації до вузівського потенціалу; увагу й підтримку з боку органів місцевого самоврядування у питаннях підготовки фахівців вищої кваліфікації; врахування специфіки практичної підготовки майбутніх фахівців (виходячи із актуальності професії); врахування конкретних особливостей регіону з метою правильної організації професійної підготовки у вузі; диференційовану підготовку з огляду на наявність у регіоні представників відповідної соціальної групи; організацію соціальної маркетингової служби у сфері бізнесу і комерції з метою розробки спільних проектів за участю майбутніх фахівців [2, с. 21].

Окрім психолого-педагогічних, вважаємо за необхідне виділити і організаційні умови формування професійної компетентності в майбутнього фахівця, а саме: створення компетентнісної моделі фахівця; визначення цілей і завдань навчальних курсів на базі компетентнісної моделі фахівця; розробки компетентнісно-орієнтованих програм фахових дисциплін, де до кожного модуля поданий перелік компетентностей або компетенцій, які формуються через його опанування; проектування викладачем навчального процесу, яке передбачає розробку змісту лекцій, завдань для самостійної роботи студентів, педагогічних, дидактичних і методичних задач, що розв'язуються на практичних заняттях, навчальних проектів проблемного характеру (технологія проблемного навчання); використання методів навчання, що моделюють зміст діяльності: навчання у дискусії, рольові та імітаційні ігри тощо (технологія інтерактивного навчання); проектування навчальної діяльності студентів як поетапної самостійної роботи, направленої на розв'язування проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування за участю викладача (технологія проектного навчання, інформаційні технології); особистісного включення студента в навчальну діяльність (контекстне навчання). **Наявність зазначених умов забезпечує оптимальний режим формування професійної компетентності майбутніх фахівців.**

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Иссл. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
2. Дубчак О., Покладова В., Стефаненко Н. Психологічні умови формування “гнучкої” особистості // Нові напрямки творчого розвитку особистості школяра. Мат. доп. та повід. наук.-практ. конф. – К., 2004. – С. 20-21.
3. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів // Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Мат. міжвуз. наук.-практ. конфер. – Харків: ОВС, 2002. – С. 3-8.
4. Овчарук О. Ключові компетентності: Європейське бачення // Управління освітою. – 2004. – № 2. – С. 6-9.
5. Хуторский А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированного образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 55-60.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

БАРКО В.І.

Copyright © 2013

З метою цілеспрямованого вдосконалення системи психологічного супроводу професійної діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ важливо визначити критерії оцінки ефективності такої системи. Першочергово потрібно встановити детермінанти успішності реалізації психологічного супроводу (організаційні, змістовні, діяльнісні), оцінити ефективність моделі його організації. У сучасних умовах головним критерієм ефективності, а також дієздатності психологічної роботи в правоохоронній сфері є практична корисність того чи іншого психологічного заходу. Відповідно до цього, ефективність психологічного супроводу професійної діяльності слушно розглядати як міру досягнення її суб'єктами поставлених цілей і завдань під час перебігу здійснюваної ними діяльності. Орієнтованість психологічної роботи на кінцевий результат припускає досягнення у процесі її реалізації високих показників, які мають відповідати певним критеріям.